

LA DONA DEL DESCOBRIDOR COLOM

Un punt força negligit en la temàtica del descobridor ha estat el de la seva primera muller. En realitat no se'n sap res o no gaires coses i encara aquestes poques coses són insegures, confuses i contradictòries. I baldament sembli una qüestió intranscendent, no ho és pas, car el seu estudi ens pot ajudar a escatir esbiaixadament la personalitat de Colom.

Comencem per dir que en tot aquest assumpte els refistolaments d'alguns historiadors són lamentables i no tenen fi ni compte. I és que, volent demostrar coneixença del tema, s'aventuren amb supòsits més o menys versemblants, però mancats de fonament.

D'antuvi hem de partir de l'afirmació del primer genovista crític que s'ha encarat amb l'afer tot intentant de fer neteja: HARRISSE. Explica aquest que sobre el casament de Colom a Portugal no en sabem res més que el que en diuen les *Histori*. I bé, què diuen aquestes? Que ella es deia Felipa Moniz i que era “de noble sangre hidalga”, i també que ell i ella es van conèixer al monestir de Todos los Santos de Lisboa, on Colom anava a missa. I finalment que el seu pare, sogre del descobridor, s'havia dit Pere Muñoz Perestrello.

Ara bé, malgrat la magresa d'aquests material, tant HARRISSE com altres autors s'entretenen a la recerca d'una nissaga. HARRISSE ens ennova que l'únic cronista que cita el nom de perestrello és Oviedo, però també ens diu que si Oviedo fa tal citació és per poder dir que l'Almirall davallava d'aquella família Palestrel originària de Piacenza, a la Llombardia. Com es pot veure ací, com en tants altres aspectes, la confusió és total i si qualque conclusió se'n pot treure és que els Perestrello estan fora de joc en l'assumpte, ja que resulta del text adduït que la nissaga Perestrello o Palestrel no era pas la de dona Felipa, sinó la del mateix Colom.

En resum, no tan solament ens trobem davant de notícies incertes i vagues, sinó també contradictòries. Felipa, la dona de Colom, era una Moniz o una Muñoz Perestrello o bé una Perestrello? Era Perestrello per part de pare o per part de mare o bé era el cognom de l'avi matern segons que resulta de les *Historie*? De les dades conegudes no se'n pot treure l'etrelat; més ben dit, se'n treu la conseqüència que els cronistes no en saben res o que volen amagar alguna cosa. Perquè damunt de dades tan incertes i tan febles, els crítics basteixen teories i fan afirmacions tan estantisses com les següents: “no neguem pas absolutament que Felipa hagi pogut ésser filla de Bartolomeu Perestrello i Isabel Moniz però més aviat hem de creure que el pares era Moniz”, afirma, el qual també ens fa avinent que “la dona de Colom no pot ésser filla de Bartolomeu Perestrello ni de Bartolomeu II. Diego Colon no li diu mai Perestrello”. I continua el mateix historiador: “Bartolomeu, vidu, es casà amb Isabel Moniz, amb què el cognom Moniz entrà a la família. I tingueren un fill, però no pas la Felipa”. “Aquesta –continua encara HARRISSE– davallava de Gil Ayres Moniz”. Per acabar, és adient de retreure una frase escadussera o marginal d'HARRISSE: “Bartolomeu o Pietro Moniz o Palestrel no foren mai marins”, perquè si per un cantó es veu ben clarament que no sap gaire de quina nissaga es tracta, per l'altre cantó desmenteix completament la llegenda dels Perestrello marins o navegants.

Si recorrem ara a Ballesteros-Beretta, aquest ens fa saber que Isabel Moniz pertanyia a un dels més nobles llinatges de Portugal emparentats amb els Braganza, i també ens ennova que Gil Ayres Moniz, ja esmentat per HARRISSE, havia estat secretari del Conestable. Ací hem de remarcar que l'autor ens parla d'una Isabel Moniz com a

mare de Felipa i també que es fa una al·lusió al conestable i, encara, que la parella de noms de mare i filla, Isabel i Felipa, revesteix una gran significança.

Per la seva banda, Washington Irving ens narra que Colom féu coneixença a la capella del convent de Todos los Santos de Lisboa amb Felipa Moñis de Palestrello, filla de Bartolomeu, Cavaller italià altament distingit entre els navegants del temps del príncep Enric i que havia colonitzat l'illa de Puerto Santo i n'havia estat governador. Prescindint d'altres citacions només recordarem que recentment l'historiador i periodista J. Castellar-Gassol també ens presenta Bartomeu Perestrello com al sobre del descobridor.

Tot amb tot, el nom de Perestrello o palestrel o com sigui, perquè d'aquestes i altres maneres semblants era designat, sona a música celestial. Els mateixos italians el desen piadosament i no en fan cap ostentació. Ja els va prou bé allò del cavaller italià referit a un suposat sogre de Colom, sense cap més additament. Perquè aquest nom, en realitat, és una invenció dels cronistes, que havien sentit campanes i no sabien on. I era, a més a més, una invenció profitosa, car embolcava el nom real de la nissaga i permetia una localització llunyera, la Llombardia, que no comprometia gaire i que, posats a fer, també servia per encolomar-hi la família del descobridor. És a dir que, amb el nom de Perestrello o Palestrel, més o menys imaginari, hom amagava un dels noms veritables de l'esposa de Colom i alhora obrien un altre camp on situar els avantpassats del descobridor.

Ara bé, si atenem algunes dades i circumstàncies molt significatives referents a uns personatges molt importants, tant del temps de Colom com dels proppassats, potser arribarem, relacionant-les amb les vaguetats exposades, a treure en net la vera personalitat de la primera muller del descobridor.

I així ens trobem l'any 1428 amb el casament d'Isabel d'Urgell, filla del comte d'Urgell, l'iniquament espoliat a Casp, amb el duc de Coïmbra, Pere de Portugal, fill del rei Joan I d'Avís i el mateix regent d'aquell regne durant la minoritat del seu nebot, el futur rei Alfons V, fill al seu torn del rei Duarte de Portugal, germà gran del duc de Coïmbra i succeïdor del dit rei Joan I.

Del matrimoni del duc de Coïmbra amb Isabel d'Urgell n'eixiren nombrosos fills, entre els quals excel·leix el gran, Pere, aquell mateix que anys més tard serà elegit rei pels catalans, i la seva germana, Isabel, que maridada amb el seu cosí, aleshores príncep Alfons, assolí la dignitat de reina en ascendir aquell al tron amb el nom d'Alfons V de Portugal. Hi hagueren altres fills, com els anomenats Jaume i Joan, els quals restaren "aparelhados para o cotelo", segons paraules del cronista portuguès Ruy de Pina, després de la desfeta de Pere de Coïmbra a la batalla d'Alfarrobeira de l'any 1449 a mans dels seus enemics. Recorda J.E. Martínez-Ferrando, a qui seguim en aquest punt, que "la dita batalla fou tan dura i desesperada que, segons els cronistes, les aigües del Tejo s'enterboliren de sang... Es debatien odis polítics i odis familiars. A les rivalitats lusitanes s'hi afegien rivalitats arribades de l'altre extrem peninsular. Hom podria dir que les ombres del comte d'Urgell i d'Elionor de Trastàmara presenciaren la lluita ferotge situada a una i altra banda del camp, interessades cadascuna en la sort dels llinatges respectius".

La duquessa Isabel, que restà vídua de Pere, duc de Coïmbra, en morir aquest en dita batalla d'una sageta al cor, va haver de fugir amb les seves dues filles petites, Beatriu i Felipa, amagant-se de monestir en monestir. (Notem ací el paral·lelisme entre Isabel d'Urgell, la vídua del duc de Coïmbra, amb la seva mare la comtessa Isabel, vídua del comte Jaume d'Urgell.)

Doncs bé, de les dades familiars exposades hem de deduir que les dites filletes, Beatriu i Felipa, eren molt jovenetes en aquella data de 1449. Ens ho confirma el

fragment que reporta el mateix autor en l'obra repetida, que explica que quan el nostre rei Pere IV, l'antic conestable de Portugal, al cap de poc temps d'haver arribat a Catalunya, intentava de concertar algun matrimoni amb persones de la família reial francesa, l'any 1464, va encomanar al seu ambaixador Pere Jaume de Guàrdia que fes saber al rei francès que “som sens muller e tenim dues germanes donzelles sens marit”.

Ara bé, si tenim en compte les dades cronològiques de les dites dues filles d'Isabel de Portugal i Urgell i les comparem amb les dades cronològiques del descobridor, això ens donarà una conformitat temporal que fa perfectament possible l'enllaç matrimonial de Felipa de Portugal i Urgell amb Colom. Sospesem que la data de naixença que el genovisme dóna de Colombo, any 1451, és enterament aberrant, en tant que aquesta sola circumstància ja deixa fora de joc el seu personatge. En canvi, segons l'afirmació de Bernàldez, que Colom va morir de “senectute bona”, o sia d'uns setanta anys, mica més, mica menys, hem de posar la naixença de Colom en l'any 1436, que és el que resulta de restar setanta anys de l'any de defunció, aquesta ben segura, esdevinguda l'any 1506. Altrament, són majoria els historiadors que han fixat aquesta darrera data: Navarrete, paz i Melià, Humbold, Irving. En tal manera que sobre aquest punt hi ha certitud absoluta: que la data de naixença del descobridor no és pas la que s'atribueix a Colombo, ço és, el 1451, sinó molt anterior. La cronologia fa, doncs, molt versemblant una unió matrimonial entre Colom i Felipa de Portugal.

Però no és tan sols la cronologia ans també entre altres coses el mateix nom de Felipa, sobretot associat al de Beatriu, la seva germana, casada segons que sembla amb un misteriós Moliart, allò que estableix un altre nexa d'aproximació. Perquè Felipa i Beatriu, les maridades respectivament amb Colom i Moliart, coincideixen en els seus noms amb els de les dues filles petites d'Isabel, la filla gran del comte d'Urgell. Tot plegat, noms homòlegs i conformitat cronològica, ja són dues raons de força que ens poden induir a admetre la possibilitat de la hipòtesi fins a nivells de probabilitat i fins i tot de certitud. Observem, altrament, que l'esmentat Moliart, que algú suposa a tort flamenc, és només, guiant-nos pel seu nom, català. La terminació “art” o “ard” és ben nostra, amb exemples abundants com Mallart, Belart, Muixart, Reart, Balaciart, Volart, Ricard, Sicard, i encara avui existeix la forma Boliard, quasi homòfona de Moliart (pensem amb margalló i bargalló, sinònims). I pensem també que en temps de Colom, l'any 1480, tingué un alt càrrec a la ciutat de Barcelona en Jaume Moart, blanquer, cognom així mateix confusible amb el de Moliart.

Hem d'advertir, nogensmenys, que en el cas present també hi ha, semblantment a tot el que té alguna relació amb Colom, alguns punts dubtosos. Així, el nom de Beatriu que hem donat com el de la cunyada de Colom, per alguns historiadors és Violant. Un altre punt enganyador és el mateix nom de Felipa, car aquest nom, introduït a Portugal per Felipa de Lancaster, la muller anglesa del fundador de la dinastia d'Avís, el rei Joan I de Portugal, fou després sovintejat en els cercles palatins portuguesos i així, ultra la dita Felipa, maridada amb Colom, se'n poden trobar d'altres de notòries, com és el cas de Felipa de Melo, dona de N'Álvaro de Portugal, comte de Tentugal, el magnat portuguès que va cercar refugi a Andalusia fugint de les venjances polítiques del seu país, el qual Álvaro fou pare de Jordi de Portugal i Melo, comte de Gelves, que es va mullerar amb una de les nétes de Colom, Na Isabel Colom de Toledo.

Damunt d'aquestes dues bases de coincidència de temps i de nom entre l'esposa i la cunyada de Colom i les nétes del comte d'Urgell, passarem ara a examinar les restants raons que fan lògica tal identificació. D'entrada ens hem trobat amb el cognom vari, incert i vague de Felipa, tan aviat Moniz com Muñix, Perestrello o Palestrel, però sense que se'n sàpiga res més amb una certa seguretat. HARRISSE bandeja resoludament

el Perestrello com a família paterna de Felipa i afegeix que tot el que es diu sobre el casament de Colom a Portugal és *tracé certainement*.

Ara bé, l'únic que hi ha de cert en les vagueries sobre Felipa és que pertanyia a la família reial portuguesa. El propi nom de Moniz sembla una impostura i els eufemismes sobre ell i sobre les relacions de Felipa amb la família reial ens demostren que ja de temps hi havia aquí un conflicte polític important. Doncs bé, és un fet que la família del duc de Coïmbra, un cop mort aquest, es veié perseguida i reduïda a la pobresa i mentre Isabel de Portugal i Urgell "esdevé una figura esborradissa, refugiada en algun convent apartat", segons que narra Martínez-Fernando, Pere, el fill gran i futur Pere IV de Catalunya, ha de fugir a Castella després d'ésser deposat pel rei lusità de la seva dignitat de conestable. Sigui com sigui, en aquest punt del parentiu dels suposats Moniz amb la família reial portuguesa hi ha molta confusió. Perquè comunament es diu que els parents dels Moniz eren els Braganza. Però, com explica Martínez-Fernando, el duc de Braganza i el seu fill, el comte d'Ourem, foren adversaris aferrissats del Coïmbra. I també acabem de veure la persecució de què fou objecte aquesta darrera família per part dels reis. Malgrat això, creiem que el veritable parentiu de Felipa era amb la la soca principal de la casa reial portuguesa i no pas amb els Braganza, línia bastarda de la dinastia d'Avís.

Tot això ja ens comença a explicar el misteri que cobreix Na Felipa. I si a la foscor pròpia hi afegim el misteri que s'ha fet planar sobre la vida de Colom, entendrem així mateix les vaguetats que embolcallen el casament del descobridor. Perquè damunt l'estigma d'una família bandejada s'hi sobreposà ben d'hora aquell misteri que es féu planar damunt la figura de Colom. En altres mots, el misteri que ja embolcallava la família portuguesa dels Urgell va ésser acrescut a fi i efecte que per aquest cantó no es pogués arribar a la identificació del gran navegant.

Tanmateix, tots els camins hi menen. Ja hem vist que el cognom del pare de Felipa és insegur i que, això a part posat, el nom de Moniz resta en realitat desplaçat, com si hom el volgués deixar de banda, de tal faisó que és molt més usat el nom de Perestrello que no pas el de Moniz per als progenitors paternos de Na Felipa.

LA DONA DEL DESCOBRIDOR

Segona part

Arribats en aquest punt, convé que ens entretinguem una mica amb aquest Perestrello o Palestrel o com fos. Qui són, d'on eren i quina era la seva genealogia? No ens ho diuen pas els historiadors genovesos, d'una parquedat total en aquest extrem. L'enciclopèdia italiana és muda pel que fa a tal nom, en totes les seves variants, la qual cosa indueix a pensar que al darrera d'aquest nom hi ha un altre misteri desat. Ara bé, si tenim en la consideració deguda que el parentiu de la dona de Colom amb la família reial portuguesa és cert i amb més o menys eufemismes afirmat comunament, i si esguardem així mateix allò ja explicat del matrimoni d'Isabel d'Urgell amb el duc de Coïmbra, tot plegat ens emmena a creure que tot l'incert i esborradís parentiu de Felipa i la seva mare Isabel amb la família reial portuguesa, i també la confusió o alteració de llurs noms, no és altre que una cortina de fum desplegada per tapar aquell ver parentiu, i encara el parentat amb la casa catalana, de sant reial dels Urgell. Cal que tinguem en compte la frevolesa del nom de Perestrello o de les seves moltes variants i l'absència de llinatge cert d'aquest cognom per poder

sospitar vehementment que sota el nom de Perestrello no n'hi ha d'altre que el nom dissimulat d'Urgell.

Sigui'ns permesa, ací, una breu dissertació lingüística. Davant la necessitat o les consignes de desar o celar la nissaga, quina dificultat hi hauria a admetre que el cognom de Perestrello no és més que una empescada més o menys encertada i reeixida, format amb reminiscències dels noms d'Urgell i de pere, el duc ja finat? I pel que fa al fantasmagòric Moniz, no té una certa retirada amb el Coïmbra? Reparem, d'altra banda, l'excel·lent importància que revesteixen aquests tres noms de Pere, Isabel i Felipa. Pere, com ja sabem, era el nom del duc de Coïmbra, marit d'Isabel d'Urgell; i Felipa, el de llur filla.

Doncs bé, segons les vagues afirmacions dels cronistes i dels crítics, els pares de Felipa, la dona de Colom, es digueren Pere –Pere Muñiz segons les *Historie*- i Isabel. De manera que trobem que els noms admesos dels pares de Na Felipa i d'ella mateixa eren noms iguals als que duïen el duc de Coïmbra, Pere, la seva muller, Isabel, i la seva filla petita, Felipa. Tot el que acabem d'escriure agafa encara més consistència si esguardem el que ens diuen sobre la família Perestrello tant el Pare Las Casas com Gonzalo Fernández de Oviedo. El primer, sense fer cap menció dels Perestrello, es refereix a la Llombardia com a bressol dels avantpassats de Colom. El segon, Oviedo, tot esmentant la ciutat de Piacenza, a la Llombardia, ens assabenta que allà hi havia l'origen dels predecessors de Colom. Això vol dir que hom sabia que hi havia comunitat de pàtria entre els uns –els de la família de Felipa- i l'altre, el descobridor. I que si la primera, Felipa de Portugal i Urgell, tenia antecessors a Catalunya, l'altre, Colom, tenia la mateixa ascendència. D'ací les mitges veritats. Tant els imaginaris Perestrello com el descobridor tenien el mateix origen, i aquest origen que hom volgué ocultar, el van situar fàcilment i còmoda en una terra llunyana i boirosa: la Llombardia.

L'assignació de la ciutat de Piacenza i de la Llombardia com a terra originària de Colom ja feta també per les *Historie*, resta nogensmenys compromesa fortament per les paraules de Las Casas, amb què la vol guarnir. Diu Las Casas: “els seus pares foren persones notables en altres temps rics, el tracte dels quals o manera de viure degué ésser pobres per les guerres o bandositats que sempre hi hagué i mai no manquen, per la major part, a Llombardia”.

El paràgraf que acabem de transcriure, si a algun país es pot explicar, en aquell temps, és a Catalunya i als catalans. La malastruga guerra civil de 1462-1472 feia poc que s'havia acabat i, a part que havia estat una feta famosa a tot Europa, va ésser de conseqüències devastadores, no sols per a Catalunya i el poder polític català, ans encara per al benestar i la riquesa dels seus naturals. Aquest passament de l'opulència a la pobresa, si en qualque lloc es va produir aleshores de faisó brutal i generalitzada, fou a Catalunya. Així és que les paraules de Las Casas referents a la misèria sobrevinguda i causada per les guerres i bandositats, només tenen explicació i són certes si s'apliquen a la Catalunya de la segona meitat del segle XV. Perquè, d'altra banda, “les guerres i bandositats que sempre hi hagué i mai no manquen”, varen ésser un flagell sagnant a la nostra terra i no pas de la Llombardia d'aquell temps que, en tots cas, era escenari de cops d'estat i de lluites per la senyoria, sense que hi hagués cap guerra de conseqüències greus.

També hem llegit en el fragment de Las Casas que el tracte o manera de viure dels pares de Colom, “persones notables, en altre temps rics, degué ésser de mercaderies per la mar”. Doncs bé, ací també és llegut d'astorar-se del fet que es dediquessin a trastejar mercaderies pel mar unes persones d'un país no marítim, ans interior, com

era la vaga Llombardia d'aleshores. Per tal, l'atribució del dit ofici als progenitors del descobridor ens acosta més aviat a Catalunya que no pas al país llombard.

Tot amb tot, aquella comunitat de pàtria que hom volgué ocultar traspua per les escltexes de la farsa. I la mateixa comunitat és una altra gran prova de la naturalesa nacional de Colom. La dona d'aquest, tinguda a gratcient a l'ombra, ha estat desdibuixada perquè així convenia i se n'han dit banalitats quan hauria estat faedora una biografia normal. I és que la claror sobre la dona Felipa també hauria projectat claror sobre Colom, cosa defesa. Ara bé, també la claror damunt el darrer dibuixa més bé la figura de Na Felipa.

Assolit aquest resultat i des de la perspectiva que ens dóna, es fan molt més entenedors els passos de Colom i es perfila l'aclariment del misteri de la seva vida. La relació de l'heroi amb Portugal, relació fonamental en la biografia de Colom, apareix ara molt més diàfana. Els anys de sojorn, les exploracions, la seva relació amb els reis i grans personatges, tot s'il·lumina fortament i clara i aquesta mateixa explicació acrescuda que de la vida de Colom ens forneix la identificació de Felipa, ens referma encara més en la creença que és ben encertada la dita identificació.

No res menys, el casament de Colom amb una dona que davallava de la casa d'Urgell, de nissaga reial catalana i alhora de la casa reial portuguesa, acreix força més la transcendència de la tongada lusitana de la vida del descobridor i n'explica certes fases, aquelles mateixes que la doctrina italiana s'ha coresforçat per escatir a la seva manera i ha maldat debades a contrabalançar amb estirabots. I així, no sembla pas que sigui ara adient de referir-se als estrenus treballs dels genovistes, especialment dels espanyols, per poder situar el seu Colombo a Portugal, amb les quals treballs, nogensmenys, no han pogut determinar cap punt concret ni han pogut establir cap relació d'avinença entre tots dos, el Colombo i el descobridor, car no poden dir quan ni per què Colombo va anar a Portugal ni tampoc si realment hi va anar. L'únic que ara al·leguen és el paper Asseretto, que parla d'un viatjant de comerç genovès situat a Portugal.

Tanmateix, la tasca i els fets de Colom, el descobridor, a Portugal foren molt més importants que els d'un viatjant de comerç. Certament no se n'han pogut concretar tots els avatars, però sí la vida intensa que hi va menar. Des dels viatges a l'Àfrica i a les illes atlàntiques properes, al Nord d'Europa, a Islàndia i més enllà, fins a la seva participació en el combat del cap de Sant Vicenç, i també les negociacions amb la Cort portuguesa, de primer amb el rei Alfons V, l'antic enemic del duc de Coïmbra, i en acabat amb el rei Joan II de Portugal. Tot això ja ho explicaven les històries corrents, però de faisó vagarosa, com volent-ho lligar amb el Colombo.

Amb el Colom català, però, la qüestió de l'estada del descobridor a Portugal agafa tot un altre caire i s'aclareix extraordinàriament. I amb el Colom maridat amb una filla d'isabel d'Urgell, encara se'ns apareix més entenedora. Colom es va moure a Portugal amb una desimboltura que el vague parentiu de Felipa amb gent de la Cort ja semblava explicar, però que ara, amb la realitat d'una dona eixida del duc de Coïmbra i d'una Urgell, s'explica de tot. La sort de Colom va junyida durant força temps a Portugal, on és un personatge més de la Cort i dels cercles influents, amb les intrigues i les lluites consegüents, però també amb la força d'una nissaga encara poderosa. Tot això ens serveix per veure-hi clar en els afers ulteriors. El descobridor torna a Portugal al regrés del seu primer viatge. Sobre aquest esdeveniment hom escriu que ho va fer coercit per la tempestat, i és ben possible que fos així, però no podem oblidar els llargs dies del seu sojorn ni les converses que havia tingut amb el rei portuguès. Tot seguit hi hagué la fulminant publicació de les butlles papals *Inter Caetera* que adjudicaven les terres descobertes i les que quedaven per descobrir als

reis de Castella i Lleó. I un quant temps més tard la rectificació de la dita adjudicació mitjançant el tractat de Tordesillas entre els Reis Catòlics i el de Portugal, en el qual tractat no sols es feia una part a Portugal en el Nou món, sinó que el repartiment es feia entre el rei portuguès i les de Castella i Aragó. Remembrem que Vaz Dourado, un cartògraf portuguès un xic posterior a aquella data, només posa els quatre pals catalans en dos dels quaters i el de Lleó en els altres dos, a l'escut amb què decora un mapa de les novelles descobertes.

Finalment, i a tall d'anècdota, no deixa d'ésser curiós el fet que les illes descobertes en el primer viatge oficial de Colom fossin designades amb noms que havien estat els propis de diversos membres de la família del comte d'Urgell. Així, Isabel, filla del comte Jaume, el Dissortat, i Joana, germana de la dita Isabel. És cert que el més probable és que tals designacions fossin degudes a un homenatge a les persones reials tal com es creu comunament, o sia, a Joan, l'hereu dels Reis Catòlics, mort prematurament pocs anys després, i a la reina Isabel, però la coincidència és colpidora i qui sap si el descobridor no volgué fer, alhora que un homenatge als reis o un mer acatament, un tribut d'admiració envers aquelles dones fortes que entremig de les més cruels dissorts mantingueren tots temps la dignitat de llur nobilíssima nissaga.

Perquè, altrament, també és digne que tinguem en consideració que els dos noms suara esmentats foren aplicats, ultra a les illes susdites, també a la Isabela, la primera ciutat fundada per Colom al Nou Món, a l'illa Espanyola, i així mateix a un dels forts més importants; i que el nom de Sant Joan fou posat pel descobridor a l'illa anomenada pels seus pobladors Borinquen, que és la actualment coneguda amb el nom de Puerto Rico.